

ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

WAYS TO IMPROVE THE INVESTMENT CLIMATE OF UKRAINE UNDER CONDITIONS OF DEVELOPING INTEGRATION PROCESSES

Нікітіна А.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки
та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Стулиус К.М., Сайдалієва Л.Ю.

студентки факультету міжнародних економічних відносин
спеціальності «Міжнародна економіка»,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Nikitina Alina

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor, Department of International Economics and
management of Foreign Economic Activity,
Simon Kuznets Kharkiv National Economic University

Stulyus Kateryna, Saidalieva Lailo

Students,
Faculty of International Economy Relations,
Specialty International Economics,
Simon Kuznets Kharkiv National Economic University

У статті проаналізовано інвестиційний клімат України в умовах поглиблення інвестиційних процесів. Визначено основні чинники, які впливають на формування інвестиційного клімату в країні, а також в окремих регіонах. Проаналізовано динаміку надходження іноземних інвестицій за регіонами та галузями. Визначено основні причини скорочення та збільшення обсягів прямих іноземних інвестицій в економіку країни за досліджуваний період. Визначено чинники, які мають негативний чи позитивний вплив на формування інвестиційного клімату країни. Розглянуто основні проблеми, що перешкоджають залученню іноземних інвестицій в економіку України. Проаналізовано рівень інвестиційної привабливості країни на сучасному етапі розвитку. Запропоновано можливі заходи, що сприятимуть поліпшенню інвестиційного клімату України в умовах поглиблення інтеграційних процесів та збільшенню обсягів іноземних інвестицій у країні.

Ключові слова: інвестиції, регіони України, інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість, галузева структура інвестицій, чинники впливу.

В статье проанализирован инвестиционный климат Украины в условиях усиления интеграционных процессов. Определены основные факторы, которые влияют на формирование инвестиционного климата в стране и отдельных регионах. Проанализирована динамика поступления иностранных инвестиций по регионам и отраслям. Определены основные причины сокращения и увеличения объемов прямых иностранных инвестиций в экономику страны за исследуемый период. Определены факторы, которые оказывают отрицательное или положительное влияние на формирование инвестиционного климата в стране. Рассмотрены основные проблемы, которые препятствуют привлечению иностранных инвестиций в экономику Украины. Проанализирован современный уровень инвестиционной привлекательности и предложены возможные мероприятия, которые будут способствовать улучшению инвестиционного климата Украины в условиях усиления интеграционных процессов и увеличению объемов иностранных инвестиций в стране.

Ключевые слова: инвестиции, регионы Украины, инвестиционный климат, инвестиционная привлекательность, отраслевая структура инвестиций, факторы влияния.

At the current stage of development of economic relations in Ukraine, enterprises face a wide range of problems that require significant investment. Given the persistent lack of funds for most domestic enterprises, investment can be their main source of financing. The speed of introduction of investment technologies in Ukraine depends on the favorable investment climate, socio-economic development, regulation of legislation in the country. Investment activity plays a significant role in the economic processes of any country, as attracted investments create new businesses, create new jobs, modernize equipment at existing enterprises, innovate, and develop infrastructure. A favorable investment climate is a significant indicator that increases the volume of attracted funds to the country's economy. That is why one of the strategic goals of the state is to create a favorable climate for investment activities. One of the most important conditions for improving the country's investment policy is to ensure a positive investment climate. That is why improving the investment climate in the country is an important and urgent issue that needs further consideration and formulation of measures that will enhance investment activity. The article analyzes the investment climate of Ukraine. The main factors that influence the formation of the investment climate in the regions of the country are identified. The dynamics of the flow of foreign investment by region and industry is analyzed. The main reasons for the reduction and increase in foreign investment over the study period are identified. The factors of negative and positive impact on the investment climate of the country are determined. The main problems that impede the attraction of foreign investment in the Ukrainian economy are considered. The article analyzes the current level of investment attractiveness and suggests measures that will improve the investment climate of Ukraine in the context of strengthening integration processes and increase the volume of foreign investment in the country. Also these activities will contribute to improving the economy of the country as a whole.

Key words: investments, regions of Ukraine, investment climate, investment attractiveness, sectoral structure of investments, influence factors.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Інвестиційна діяльність відіграє важливу роль в економічному розвитку країни. Завдяки залученню іноземного капіталу в економіку країни створюються умови для виходу з економічної кризи, виникає ситуація, що сприяє розвитку технічного прогресу та підвищенню показників господарської діяльності. Тому постає необхідність створення сприятливого інвестиційного клімату в усіх регіонах України. Однією з найважливіших умов поліпшення інвестиційної політики країни та залучення іноземних інвестицій в економіку країни є забезпечення позитивного інвестиційного клімату. Саме тому на даному етапі розвитку України в умовах поглиблення інтеграційних процесів підвищення інвестиційного клімату країни є важливою та актуальною темою, що потребує подальшого розгляду та формування заходів, які сприятимуть підвищенню інвестиційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Особливості участі України в процесах міжнародного інвестування в умовах поглиблення інтеграційних процесів, проблеми залучення інвестицій до регіонів України, а також формування заходів щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні вивчали українські і зарубіжні дослідники: В.М. Геєць [1], Б.М. Данилишин [2], В.С. Кравців [3], М.С. Лугова [4], М.З. Мальський [5] та ін. Проте дослідження чинників впливу на інвестиційний клімат країни не втрачають своєї актуальності.

Формування нових шляхів поліпшення інвестиційного клімату України в умовах інтеграційних процесів є актуальною науковою проблемою, що має забезпечити збільшення обсягів іноземних інвестицій в економіку України та загальний економічний розвиток країни.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є аналіз інвестиційного клімату, а також шляхів поліпшення інвестиційного клімату України в умовах поглиблення інтеграційних процесів; формування заходів, що можуть сприяти збільшенню обсягів іноземних інвестицій в економіку України, а також збільшенню ефективності використання інвестиційного потенціалу країни.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Україна є одним із найбільших ринків Європи та має широку промислову базу, володіє значним потенціалом трудових ресурсів із високим освітнім рівнем, багата сировинними ресурсами. Варто зазначити, що Україна є членом світових організацій, наприклад Світової організації торгівлі, та має доступ до ринків Європейського Союзу, тобто займає вигідне географічне положення, що повинно сприяти залученню іноземних інвестицій.

В Україні недостатньо власних фінансових ресурсів для здійснення інвестиційної діяльності та рівномірного розвитку регіонів країни. В умовах обмеженості ресурсів іноземний капітал у формі прямих і портфельних інвестицій, а також кредитів є одним із джерел фінансування, яке дає змогу покрити дефіцит фінансів вітчизняного товаровиробника, тому залучення іноземних інвестицій в економіку країни залишається надзвичайно актуальним питанням.

Україна має досить негативний інвестиційний імідж, що був зумовлений політичними чинниками. Залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України характеризується наявністю значного потенціалу для іноземних інвесторів, але існують проблеми, які стримують залучення іноземних інвестицій.

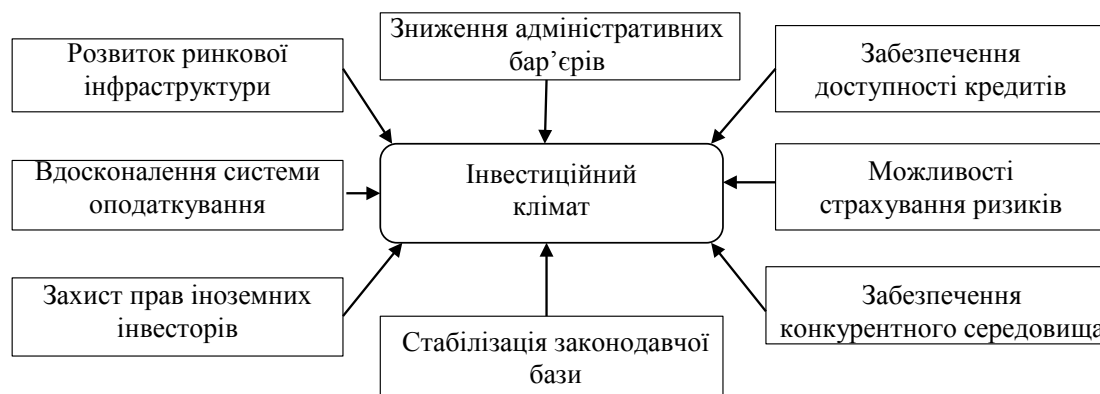

Рис. 1. Чинники, які формують інвестиційний клімат у країні

Сьогодні в Україні спостерігається нестабільна політична та економічна ситуація, недосконала законодавча система, відсутні гарантії захисту іноземних інвестицій. За обсягами іноземних інвестицій Україна поступається країнам Європейського Союзу та країнам Співдружності Незалежних Держав. Таким чином, на території країни існують проблеми, що формують несприятливий інвестиційний клімат країни у цілому і, відповідно, перешкоджають залученню іноземних інвестицій в економіку країни.

Для вирішення існуючих проблем необхідно виявити чинники, які мають позитивний вплив на формування інвестиційного клімату країни й сприятимуть збільшенню обсягів іноземних інвестицій в економіку країни. Чинники, які можуть активізувати інвестиційний клімат, можна відобразити за допомогою схеми (рис. 1).

Для аналізу інвестиційної привабливості необхідно дослідити загальні обсяги залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. Прямі іноземні інвестиції забезпечують довгострокові вкладення матеріальних засобів нерезидентами в економіку країни. За допомогою динаміки прямих іноземних інвестицій можливо визначити рівень довіри іноземних інвесторів, оскільки динаміка залучення прямих іноземних інвестицій показує загальну ситуацію, яка склалася в країні, адже на зміну обсягів

залучення прямих іноземних інвестицій впливають політичні, економічні та соціальні чинники.

У табл. 1 представлено обсяги прямих іноземних інвестицій в економіку України за 2010–2018 рр. [6].

Проаналізувавши офіційні дані Державної служби статистики, можна зробити висновок, що з 2010 до 2014 р. спостерігається збільшення обсягів прямих іноземних інвестицій в Україну, а з 2015 р. – значний спад. Передусім це пов'язано з тим, що значно погіршився інвестиційний клімат в Україні, причиною є погіршення ситуації на території країни та початок військових дій на Сході.

Проте погіршення політичної ситуації на території України не є єдиною проблемою, що перешкоджає інвестиційній діяльності. Ще однією перепорою є нерівномірний розвиток регіонів країни. Основна частка іноземних інвестицій спрямована до 10 регіонів країни. Формування галузевої структури іноземних інвестицій пов'язане з особливостями інвестиційного клімату України.

На рис. 2 [6] наведено регіональну структуру залучених в Україну ПІІ за 2017–2018 рр. до десяти регіонів: м. Київ, Дніпропетровської, Київської, Донецької, Одеської, Полтавської, Запорізької, Львівської, Івано-Франківської та Харківської областей, саме у цих регіонах виробляється майже половина валової продукції країни.

Таблиця 1

Обсяги прямих інвестицій за 2010–2018 рр., млн дол. США

Станом на 01.01	Прямі інвестиції в Україну		Прямі інвестиції з України	
	Обсяги	Темп приросту, %	Обсяги	Темп приросту, %
2010	38 992,9	-	5 760,5	-
2011	45 370,0	16,3	6 402,8	11,2
2012	48 197,6	6,2	6 435,4	0,8
2013	51 705,3	7,3	6 568,1	2,1
2014	53 704,0	3,9	6 702,9	2,1
2015	38 356,8	-28,6	6 456,2	-3,7
2016	32 122,5	-16,3	6 315,2	-2,2
2017	31 230,3	-2,8	6 346,3	0,5
2018	31 606,4	1,2	6 322,0	-0,4

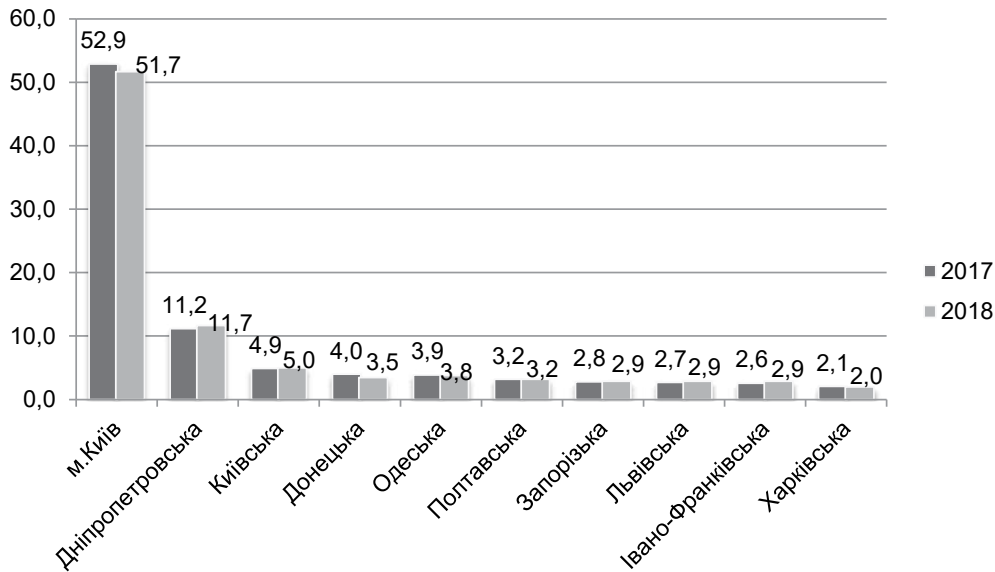

Рис. 2. Регіональна структура залучених ПІІ в Україну, 2017–2018 рр.

Таким чином, у десять регіонів країни спрямовано 89,6% усіх залучених ПІІ. Найбільше залучених іноземних інвестицій надійшло до м. Київ – 51,7% загального обсягу залучених іноземних інвестицій, що на 1,2% менше від показника попереднього року.

Через непропорційний розподіл ПІІ немає рівномірного соціально-економічного розвитку на території країни, а подальші (подібні до теперішніх) розмахи варіацій інвестування все більш посилюватимуть розрив між регіонами.

Зацікавленість інвесторів викликають проекти, розраховані на короткострокову перспективу, з віддачею найближчим часом (харчова промисловість, внутрішня торгівля), а також на стратегічне завоювання ринків машинобудування і хімічної промисловості. Найбільш привабливими для інвесторів залишаються такі галузі економіки, як сільське господарство, металургія, машинобудування, хімічна та харчова промисловість. Останнім часом усе більше привертають увагу іноземних інвесторів такі галузі, як автомобільна промисловість, високі технології, виробництво біопалива.

Стосовно галузевих пріоритетів, то в іноземних інвесторів вони різні: більшість інвесторів, представлених на українському ринку, охоче інвестує у галузі переробної промисловості, а також сферу оптової та роздрібною торгівлі, тобто туди, де швидко з'являються нові товари, змінюється асортимент, швидко окупаються витрати та невисокі комерційні ризики. Також популярними є галузі, що не потребують довгострокових капіталовкладень і освоєння нових технологій, зокрема фінансовий сектор та сектор нерухомості.

Попри те що інвестиції залучаються у високоприбуткові галузі економіки, вони не зміцнюють

конкурентні позиції країни на світових ринках. Надмірні прямі іноземні інвестиції у фінансовий сектор, з одного боку, наповнюють фінансову систему обіговими коштами, які сприяють стабільній ліквідності фінансової системи країни, з іншого – створюють підстави для екстенсивного розвитку національної економіки. На рис. 3 [6] представлено галузеву структуру обсягів прямих іноземних інвестицій в Україну за 2019 р.

Найвагоміші обсяги надходжень прямих інвестицій були спрямовані до установ та організацій, що здійснюють фінансову та страхову діяльність, за даними Державної служби статистики, – \$3 651,4 млн (11,6% від загального обсягу), підприємств промисловості – \$10 688,8 млн (34,0%), оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів – \$4 970,4 млн (15,8%), операції з нерухомим майном – \$3 822,6 млн (12,2%), а також інші галузі, в які входять будівництво, агропромисловий комплекс, адміністративне та допоміжне обслуговування, інформація й телекомунікація та ін.

Проаналізувавши стан та динаміку показників залучення іноземних інвестицій в економіку України, можна зробити висновок про те, що спостерігалася тенденція до зниження обсягів іноземних інвестицій, що стало наслідком погіршення інвестиційного клімату в державі через інфляцію, політичну та економічну нестабільність. Спрямування прямих іноземних інвестицій та інвестицій в основний капітал у регіональному розрізі не сприяє рівномірному соціально-економічному розвитку регіонів та посилює подальше збільшення розриву у їх розвитку. Тобто на території України існують певні проблеми, що перешкоджають залученню іноземних інвестицій.

Рис. 3. Галузева структура обсягів ПІІ В Україну в 2019 р.

Для усунення негативних тенденцій та стимулювання іноземного інвестування доцільно вдаватися до комплексу заходів, орієнтованих на такі принципи, як: завершеність ринкових перетворень, що є основним стимулюючим чинником формування сприятливої інвестиційної діяльності регіонів країни; забезпечення стабільності політичної системи та довготривалого, незмінного курсу діяльності уряду; успішне функціонування приватних власників, що закладає основу привабливості інвестиційного клімату країни; гарантування стабільності нормативно-правових документів щодо умов іноземного інвестування, яке поліпшить довіру іноземних підприємств до законодавчого поля України; проведення виваженої політики стимулювання залучених інвестиційних ресурсів шляхом диференційного підходу до податкових та інших пільг [7].

На нашу думку, для того щоб вирішити наявні проблеми, необхідно розпочати з внутрішньої діяльності країни та сприяти поліпшенню економічної та політичної ситуації в країні. У першу чергу іноземні інвестори звертають увагу на стабільність ситуації в країні. Проте коли іноземний інвестор не може отримати необхідну інформацію та не має підтримки від уряду, процес залучення іноземних інвестицій ускладнюється. На рис. 4 представлено можливі заходи щодо залучення іноземних інвестицій.

Поступове здійснення даних заходів сприятиме стабілізації економічної та політичної ситуації. Якщо інвестиційний клімат у країні стане краще, це сприятиме залученню інвестицій у різні регіони країни, отже, всі вони будуть розвиватися рівномірно. Створюючи нові проєкти, виникатиме зацікавленість іноземних інвесторів, адже вони матимуть підтримку з боку держави та будуть

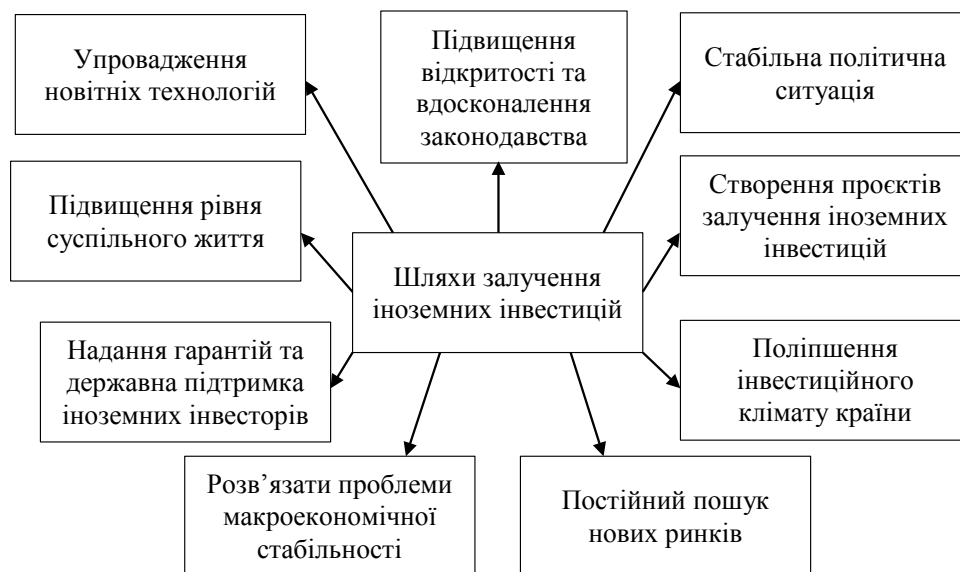

Рис. 4. Шляхи залучення іноземних інвестицій

впевнені в тому, що отримають прибуток. Окрім того, збільшаться макроекономічні та мікроекономічні показники, зросте рівень життя в країні, поліпшиться платоспроможність населення, будуть використовуватися новітні технології.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведене дослідження виявило, що сприятливе інвестиційне середовище для України дає змогу поліпшити процес залучення іноземних інвестицій, примножити обсяги виробництва та є рушійною силою для модернізації й диверсифікації в переважаючих, пріоритетних сферах економіки, що дасть змогу запровадити інновації в різних

галузях виробництва. Проаналізувавши інвестиційний клімат в Україні, дослідивши позитивні та негативні чинники, що впливають на нього, вважається необхідним проведення таких заходів для поліпшення інвестиційного клімату: забезпечення політичної стабільності шляхом злагоджених дій законодавчої та виконавчої гілок влади; дотримання прозорості процедури в прийнятті рішень центральними та місцевими органами виконавчої влади; подальше реформування податкової системи для зменшення податкового навантаження; зміцнення банківської системи; підвищення інвестиційної привабливості шляхом інформування інвесторів про наявність вигідних для них проєктів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Геєць В.М. Інноваційні перспективи України. Харків : Константа, 2006. 272 с.
2. Данилишин Б.М., Корецький М.Х., Дацій Н.В. Макроекономічне регулювання інвестиційних процесів : монографія. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2007. 204 с.
3. Кравців В.С., Мельник М.І., Антонов В.Б. Залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України: проблеми та політика активізації : монографія. Львів : ІРД НАН України, 2011. 386 с.
4. Лугова М.С. Реформування інвестиційної політики у контексті європейської інтеграції. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини*. 2013. № 10. С. 264–268. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnum_2013_10_39 (дата звернення: 21.11.2019).
5. Мальський М.З. Інвестиційна політика в Європейському Союзі та перспективи для України. *Науковий вісник Дипломатичної академії України. Серія «Економічні науки»*. 2016. Вип. 23. Ч. 3. С. 114–121. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2016_23\(3\)_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2016_23(3)_15) (дата звернення: 21.11.2019).
6. Зовнішньоекономічна діяльність / Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.org/ua> (дата звернення: 22.11.2019).
7. Дудчик О.Ю. Інвестиційна привабливість України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка та суспільство»*. 2016. № 2. С. 541–548. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/2066> (дата звернення: 22.11.2019).

REFERENCES:

1. Geyets V.M. (2006) *Innovatsiini perspektivy Ukrainy* [Innovative prospects of Ukraine]. Charkiv: Constant. (in Ukrainian)
2. Danylyshyn B.M., Koretsky M.Kh., Datsy N.V. (2007) *Makroekonomichne rehulivannia investytsiinykh protsesiv* [The macroeconomic regulation of investment processes]. Nizhin: Aspect-Polygraph. (in Ukrainian)
3. Kravtsov V.S., Melnyk M.I., Antonov V.B. (2011) *Zaluchennia priamykh inozemnykh investytsii v ekonomiku Ukrainy: problemy ta polityka aktyvizatsii* [Attracting Foreign Direct Investment into the Ukrainian Economy: problems and Activation Policy]. Lviv: IRD NAS of Ukraine. (in Ukrainian)
4. Lugova M.S. (2013) Reformuvannia investytsiinoi polityky u konteksti yevropeiskoi intehratsii [Reforming investment policy in the context of European integration]. *Scientific Bulletin of Lesya Ukrainka Eastern European National University. International relations*, vol. 10. pp. 264–268. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnum_2013_10_39 (accessed 21 November 2019).
5. Malsky M.Z. (2016) Investytsiina polityka v Yevropeiskomu Soiuzi ta perspektivy dlia Ukrainy [Investment Policy in the European Union and Prospects for Ukraine Available at]. *Scientific Bulletin of the Diplomatic Academy of Ukraine. Economic Sciences Series*, vol. 23, pp. 114–121. Available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2016_23\(3\)_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2016_23(3)_15) (accessed 21 November 2019).
6. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2018) *Zovnishnoekonomichna diialnist* [Foreign Economic Activity]. Kyiv: Informatsiino-analitychne ahentstvo (accessed 22 November 2019).
7. Dudchik O.Yu. (2016) Investytsiina pryvablyvist Ukrainy [Investment attractiveness of Ukraine]. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Economics and Society"*, vol. 2, pp. 541–548. Available at: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/2066> (accessed 22 November 2019).